EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 19.6.2024.
COM(2024) 615 final

Preporuka za

PREPORUKU VIJEĆA

o ekonomskim, socijalnim, strukturnim i proračunskim politikama te politikama zapošljavanja Litve

{SWD(2024) 600 final} - {SWD(2024) 615 final}

Preporuka za

PREPORUKU VIJEĆA

o ekonomskim, socijalnim, strukturnim i proračunskim politikama te politikama zapošljavanja Litve

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 121. stavak 2. i članak 148. stavak 4.,

uzimajući u obzir Uredbu (EU) 2024/1263 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2024. o djelotvornoj koordinaciji ekonomskih politika i multilateralnom proračunskom nadzoru te stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1466/97[1], a posebno njezin članak 3. stavak 3.,

uzimajući u obzir preporuku Europske komisije,

uzimajući u obzir rezolucije Europskog parlamenta,

uzimajući u obzir zaključke Europskog vijeća,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za zapošljavanje,

uzimajući u obzir mišljenje Gospodarskog i financijskog odbora,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za socijalnu zaštitu,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za ekonomsku politiku,

budući da:

(1) Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća[2] kojom je uspostavljen Mehanizam za oporavak i otpornost stupila je na snagu 19. veljače 2021. Mehanizmom za oporavak i otpornost pruža se financijska potpora državama članicama za provedbu reformi i ulaganja i generira fiskalni impuls koji će se financirati sredstvima EU-a. Njime se, u skladu s prioritetima europskog semestra, doprinosi gospodarskom i socijalnom oporavku i provedbi održivih reformi i ulaganja, posebno u cilju promicanja zelene i digitalne tranzicije i jačanja otpornosti gospodarstava država članica. Mehanizmom se pomaže i jačanju javnih financija te poticanju rasta i otvaranja radnih mjesta u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju, poboljšanju teritorijalne kohezije unutar EU-a i podupiranju kontinuirane provedbe europskog stupa socijalnih prava.

(2) Uredba o planu REPowerEU[3] donesena je 27. veljače 2023. u cilju postupnog ukidanja ovisnosti EU-a o uvozu fosilnih goriva iz Rusije. Time bi se doprinijelo energetskoj

---

1 SL L 2024/1263, 30.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.

2 Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost (SL L 57, 18.2.2021., str. 17.), ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj.

3 Uredba (EU) 2023/435 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. veljače 2023. o izmjeni Uredbe (EU) 2021/241 u pogledu poglavljâ o planu REPowerEU u planovima za oporavak i otpornost i o izmjeni uredaba (EU) br. 1303/2013, (EU) 2021/1060 i (EU) 2021/1755 te Direktive 2003/87/EZ (SL L 63, 28.2.2023., str. 1.) ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj.

sigurnosti i diversifikaciji opskrbe energijom u EU-u, dok bi se istodobno postiglo povećanje uvođenja energije iz obnovljivih izvora, kapaciteta za skladištenje energije i energetske učinkovitosti. Litva je u svoj nacionalni plan za oporavak i otpornost dodala novo poglavlje o planu REPowerEU kako bi financirala ključne reforme i ulaganja kojima će se doprinijeti ostvarenju ciljeva plana REPowerEU.

(3) Komisija je 16. ožujka 2023. objavila komunikaciju „Dugoročna konkurentnost EU-a: perspektiva nakon 2030.”[4] na kojoj će se temeljiti donošenje odluka o politikama i okvirni uvjeti za povećanje rasta. U toj se komunikaciji definira devet pokretača konkurentnosti koji se međusobno dopunjuju. Među njima se pristup privatnom kapitalu, istraživanje i inovacije, obrazovanje i vještine te jedinstveno tržište ističu kao najvažniji prioriteti politika za reforme i ulaganja kojima će se rješavati sadašnji problemi produktivnosti i jačati dugoročna konkurentnost EU-a i njegovih država članica. Nakon te komunikacije Komisija je 14. veljače 2024. objavila Godišnje izvješće o jedinstvenom tržištu i konkurentnosti[5]. U tom izvješću detaljno se opisuju konkurentske prednosti i izazovi jedinstvenog europskog tržišta i prate godišnja kretanja u skladu s utvrđenih devet pokretača konkurentnosti.

(4) Komisija je 21. studenog 2023. donijela Godišnji pregled održivog rasta za 2024.[6], čime je označen početak ciklusa europskog semestra 2024. za koordinaciju ekonomskih politika. Europsko vijeće potvrdilo je 22. ožujka 2024. prioritete tog pregleda na temelju četiri dimenzije konkurentne održivosti. Komisija je 21. studenog 2023. na temelju Uredbe (EU) br. 1176/2011 donijela i Izvješće o mehanizmu upozoravanja za 2024., u kojem Litva nije utvrđena kao jedna od država članica koja je možda pogođena neravnotežama ili za koju postoji rizik da bude pogođena neravnotežama i za koju je potrebno provesti detaljno preispitivanje. Komisija je istog dana donijela mišljenje o nacrtu proračunskog plana Litve za 2024. Komisija je donijela i Preporuku za preporuku Vijeća o ekonomskoj politici europodručja, koju je Vijeće donijelo 12. travnja 2024., kao i Prijedlog zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2024., u kojem se analizira provedba smjernica za zapošljavanje i načelâ europskog stupa socijalnih prava i koji je Vijeće donijelo 11. ožujka 2024.

(5) EU-ov novi okvir gospodarskog upravljanja stupio je na snagu 30. travnja 2024. Taj okvir obuhvaća novu Uredbu Europskog parlamenta i Vijeća (EU) 2024/1263 o djelotvornoj koordinaciji ekonomskih politika i multilateralnom proračunskom nadzoru te stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1466/97. Obuhvaća i izmijenjenu Uredbu (EZ) br. 1467/97 o provedbi postupka u slučaju prekomjernog deficita i izmijenjenu Direktivu 2011/85/EU o proračunskim okvirima država članica[7]. Ciljevi su novog okvira održivost javnog duga te održiv i uključiv rast koji će se postići postupnom fiskalnom konsolidacijom, reformama i ulaganjima. Okvir potiče odgovornost na nacionalnoj razini i više je usmjeren na srednjoročno razdoblje i na djelotvorniju i koherentniju provedbu. Svaka država članica trebala bi Vijeću i Komisiji dostaviti nacionalni srednjoročni fiskalno-strukturni plan. Nacionalni

4 COM(2023) 168 final.
5 COM(2024) 77 final.
6 COM(2023) 901 final.
7 Uredba Vijeća (EU) 2024/1264 od 29. travnja 2024. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1467/97 o ubrzanju i pojašnjenju provedbe postupka u slučaju prekomjernog deficita (SL L, 2024/1264, 30.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1264/oj) i Direktiva Vijeća (EU) 2024/1265 od 29. travnja 2024. o izmjeni Direktive 2011/85/EU o zahtjevima za proračunske okvire država članica (SL L, 2024/1265, 30.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1265/oj).

srednjoročni fiskalno-strukturni planovi sadržavaju fiskalne i investicijske obveze i obveze pojedine države članice u pogledu reformi te obuhvaćaju četverogodišnje ili petogodišnje razdoblje planiranja, ovisno o redovnom trajanju nacionalnog zakonodavnog postupka. Kretanje neto rashoda[8] u nacionalnim srednjoročnim fiskalno-strukturnim planovima trebalo bi biti u skladu sa zahtjevima iz Uredbe (EU) 2024/1263, uključujući zahtjeve da se dug opće države uvjerljivo smanjuje ili nastavi uvjerljivo smanjivati najkasnije do kraja razdoblja prilagodbe odnosno da se zadrži na razboritim razinama ispod 60 % BDP-a, a da se državni deficit u srednjoročnom razdoblju smanji i/ili zadrži ispod referentne vrijednosti od 3 % BDP-a. Ako se država članica obveže da će provesti relevantan skup reformi i ulaganja u skladu s kriterijima iz Uredbe (EU) 2024/1263, razdoblje prilagodbe može se produljiti za najviše tri godine. Komisija će radi potpore u izradi tih planova [21. lipnja] 2024. državama članicama dostaviti smjernice o sadržaju planova i naknadnih godišnjih izvješća o napretku koje će trebati dostaviti i, u skladu s člankom 5. Uredbe (EU) 2024/1263, tehničke smjernice o fiskalnim prilagodbama (referentne smjerove kretanja i tehničke informacije, ovisno o slučaju). Države članice trebale bi dostaviti svoje srednjoročne fiskalno-strukturne planove do 20. rujna 2024., osim ako država članica i Komisija postignu dogovor o produljenju tog roka za razumno razdoblje. Države članice trebale bi osigurati sudjelovanje nacionalnih parlamenata i savjetovati se s neovisnim fiskalnim institucijama, socijalnim partnerima i drugim relevantnim nacionalnim dionicima, prema potrebi.

(6) Europski semestar za koordinaciju ekonomskih politika nastavlja se u 2024. razvijati u skladu s provedbom Mehanizma za oporavak i otpornost. Potpuna provedba planova za oporavak i otpornost i dalje je ključna za ostvarenje prioriteta politika u okviru europskog semestra jer planovi doprinose djelotvornom odgovoru na sve ili na znatan dio izazova utvrđenih u relevantnim preporukama za pojedinu zemlju izdanima posljednjih godina. Preporuke za pojedinu zemlju iz 2019., 2020., 2022. i 2023. i dalje su jednako relevantne i za planove za oporavak i otpornost koji su revidirani, ažurirani ili izmijenjeni u skladu s člancima 14., 18. i 21. Uredbe (EU) 2021/241.

(7) Litva je 14. svibnja 2021. Komisiji dostavila svoj nacionalni plan za oporavak i otpornost u skladu s člankom 18. stavkom 1. Uredbe (EU) 2021/241. Na temelju članka 19. Uredbe (EU) 2021/241 Komisija je ocijenila relevantnost, djelotvornost, učinkovitost i koherentnost plana za oporavak i otpornost, u skladu sa smjernicama za ocjenjivanje iz Priloga V. toj uredbi. Vijeće je 28. srpnja 2021. donijelo Odluku o odobrenju ocjene plana za oporavak i otpornost Litve[9], koja je izmijenjena 9. studenog 2023. u skladu s člankom 18. stavkom 2. Uredbe (EU) 2021/241 radi ažuriranja maksimalnog financijskog doprinosa za bespovratnu financijsku potporu te radi uključivanja poglavlja o planu REPowerEU[10]. Isplata obroka ovisi o odluci Komisije, koja se donosi u skladu s člankom 24. stavkom 5. Uredbe (EU) 2021/241,

---

8 Neto rashodi kako su definirani u članku 2. Uredbe Vijeća (EU) 2024/1263 od 29. travnja 2024. (SL L 2024/1263, 30.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj). Neto rashodi znači državni rashodi bez i. izdataka za kamate, ii. diskrecijskih mjera na strani prihoda, iii. rashoda za programe Unije koji su u cijelosti pokriveni prihodima iz fondova Unije, iv. nacionalnih rashoda za sufinanciranje programa koji se financiraju sredstvima Unije, v. cikličkih elemenata rashoda za naknade za nezaposlenost te vi. jednokratnih i drugih privremenih mjera.

9 Provedbena odluka Vijeća od 28. srpnja 2021. o odobrenju ocjene plana za oporavak i otpornost Litve (10477/2021).

10 Provedbena odluka Vijeća od 23. studenog 2023. o izmjeni Provedbene odluke od 28. srpnja 2021. o odobrenju ocjene plana za oporavak i otpornost Litve (14637/2023).

da je Litva u zadovoljavajućoj mjeri ostvarila relevantne ključne etape i ciljne vrijednosti utvrđene u Provedbenoj odluci Vijeća. Pretpostavlja se da su ključne etape i ciljne vrijednosti u zadovoljavajućoj mjeri postignute ako dotična država članica nije ukinula mjere.

(8) Komisija je 19. lipnja 2024. objavila Izvješće za Litvu za 2024.[11] U njemu je ocijenjen napredak Litve u smislu relevantnih preporuka za pojedinu zemlju koje je Vijeće donijelo u razdoblju od 2019. do 2023. i analizirana je provedba plana za oporavak i otpornost Litve. Na temelju te analize u tom izvješću utvrđeni su nedostaci u odnosu na izazove koji nisu obuhvaćeni ili su samo djelomično obuhvaćeni planom za oporavak i otpornost, kao i novi i predstojeći izazovi. Ocijenjen je i napredak Litve u provedbi europskog stupa socijalnih prava i ostvarenju glavnih ciljeva EU-a u pogledu zapošljavanja, stjecanja vještina i smanjenja siromaštva, kao i napredak u ostvarenju UN-ovih ciljeva održivog razvoja.

(9) Prema podacima koje je potvrdio Eurostat[12], deficit opće države u Litvi se s 0,6 % BDP-a u 2022. povećao na 0,8 % BDP-a u 2023., dok je dug opće države narastao s 38,1 % BDP-a krajem 2022. na 38,3 % BDP-a krajem 2023.

(10) Vijeće je 12. srpnja 2022. preporučilo[13] da Litva poduzme mjere čiji je cilj osigurati da rast primarnih tekućih rashoda koje financira država u 2023. bude u skladu s općim neutralnim smjerom politike[14], uzimajući u obzir stalnu privremenu i ciljanu potporu kućanstvima i poduzećima koja su najosjetljivija na povećanje cijena energije te osobama koje bježe iz Ukrajine. Litvi je preporučeno da se pripremi za prilagodbu postojeće potrošnje u skladu s razvojem situacije. Litvi je preporučeno i da poveća javna ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju te energetsku sigurnost uzimajući u obzir inicijativu REPowerEU, među ostalim iskorištavanjem sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova Unije. Prema Komisijinim procjenama smjer fiskalne politike[15] bio je u 2023. ekspanzivan (0,6 % BDP-a), u kontekstu visoke inflacije. Rast primarnih tekućih rashoda koje financira država (bez diskrecijskih mjera na strani prihoda) imao je u 2023. uglavnom neutralan učinak od –0,2 % BDP-a na smjer fiskalne politike. To uključuje više troškove za pružanje privremene zaštite raseljenim osobama iz Ukrajine (za 0,1 % BDP-a). Rast primarnih tekućih rashoda koje financira država u 2023. bio je u skladu s Preporukom Vijeća. Uglavnom neutralan učinak primarnih tekućih rashoda koje financira država rezultat je smanjenog troška mjera potpore (ciljanih i neciljanih) kućanstvima i poduzećima kao odgovor na povećanja cijena energije (za 0,9 postotna boda BDP-a). Plaće u javnom sektoru, socijalne naknade i mirovine bili su glavni pokretači rasta primarnih tekućih

---

11 SWD(2024) 615 final.

12 Eurostat-Euro Indicators (Pokazatelji za europodručje), 22.4.2024.

13 Preporuka Vijeća od 12. srpnja 2022. o Nacionalnom programu reformi Litve za 2022. i davanje mišljenja Vijeća o Programu stabilnosti Litve za 2022., SL C 334, 1.9.2022., str. 120.

14 Na temelju Komisijine proljetne prognoze 2024. procjenjuje se da će srednjoročni potencijalni rast proizvodnje Litve u 2023., koji se koristi za mjerenje smjera fiskalne politike, iznositi 10,5 % u nominalnom smislu, na temelju prosječne desetogodišnje stope potencijalnog realnog rasta i deflatora BDP-a za 2023.

15 Smjer fiskalne politike definira se kao godišnja promjena odnosnog stanja proračuna opće države. Cilj mu je procijeniti gospodarski poticaj koji proizlazi iz fiskalnih politika, onih koje financira država i onih koje se financiraju iz proračuna EU-a. Smjer fiskalne politike mjeri se kao razlika između i. srednjoročnog potencijalnog rasta i ii. promjene primarnih rashoda bez diskrecijskih mjera na strani prihoda (i isključujući privremene hitne mjere uvedene zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19) te uključujući rashode koji se financiraju bespovratnom potporom (bespovratnim sredstvima) iz Mehanizma za oporavak i otpornost i sredstvima iz drugih fondova Unije.

rashoda koje financira država (bez diskrecijskih mjera na strani prihoda). Rashodi financirani bespovratnim sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost i sredstvima drugih fondova EU-a iznosili su 1,2 % BDP-a u 2023. Ulaganja koja financira država iznosila su 3,5 % BDP-a u 2023., što je povećanje od 0,9 postotnih bodova u odnosu na 2022. Litva je financirala dodatna ulaganja sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova EU-a. Litva je financirala javna ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju i energetsku sigurnost, među ostalim u izgradnju četiriju objekata za skladištenje energije radi osiguranja sigurnosti i stabilnosti elektroenergetskog sustava Litve, što se dijelom financira sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova EU-a.

(11) U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. predviđa se da će se realni BDP povećati za 2,0 % u 2024. i za 2,9 % u 2025., a inflacija mjerena HIPC-om iznositi 1,9 % u 2024. i 1,8 % u 2025.

(12) U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. predviđa se državni deficit od 1,8 % BDP-a u 2024. i povećanje udjela duga opće države u BDP-u na 38,9 % do kraja 2024. Povećanje deficita u 2024. odražava povećanja potrošnje koja nisu u potpunosti usklađena s povećanjem prihoda. Potrošnja je u porastu zbog indeksacije mirovina i socijalnih naknada, povećanja plaća u javnom sektoru, tekućih transfera koje isplaćuje vlada i rashoda za kamate. Predviđa se da će plaće u javnom sektoru rasti podjednako brzo kao i plaće u privatnom sektoru kako bi se očuvala konkurentnost javnog sektora kao poslodavca. Na temelju Komisijinih procjena predviđa se da će u 2024. smjer fiskalne politike biti ekspanzivan (–1,6 % BDP-a).

(13) Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. očekuje se da će se u 2024. bespovratnom potporom (bespovratna sredstva) iz Mehanizma za oporavak i otpornost financirati rashodi u iznosu do 0,8 % BDP-a, u odnosu na 0,3 % BDP-a u 2023. Rashodi financirani bespovratnim sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost omogućit će visokokvalitetna ulaganja i reforme za povećanje produktivnosti bez izravnog učinka na saldo i dug opće države Litve. Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. očekuje se da će u 2024. rashodi financirani zajmovima iz Mehanizma za oporavak i otpornost iznositi 0,5 % BDP-a, u odnosu na 0,0 % BDP-a u 2023.

(14) Vijeće je 14. srpnja 2023. preporučilo[16] da Litva u 2024. održi dobru fiskalnu poziciju. Države članice bile su pozvane da pri izvršenju svojih proračuna za 2023. i izradi nacrta proračunskih planova za 2024. vode računa o tome da će Komisija na temelju podataka o realizaciji za 2023. Vijeću predložiti pokretanje postupaka u slučaju prekomjernog deficita koji se temelje na deficitu. Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024., predviđa se da će strukturni saldo Litve iznositi –0,8 % BDP-a u 2024., u odnosu na 0,1 % u 2023., što je i dalje blizu njezina srednjoročnog proračunskog cilja za strukturni saldo od –1,0 % BDP-a. To je u skladu s preporukom Vijeća.

(15) Osim toga, Vijeće je preporučilo da Litva u 2023. i 2024. što prije poduzme mjere radi postupnog ukidanja hitnih mjera energetske potpore na snazi. Vijeće je dodatno utvrdilo da bi Litva, budu li zbog novih povećanja cijena energije potrebne nove mjere potpore ili njihov nastavak, trebala osigurati da budu usmjerene na zaštitu ranjivih kućanstava i poduzeća, fiskalno pristupačne te da potiču smanjenje potrošnje energije.

[16] Preporuka Vijeća od 14. srpnja 2023. o Nacionalnom programu reformi Litve za 2023. i davanje mišljenja Vijeća o Programu stabilnosti Litve za 2023., SL C 312, 1.9.2023., str. 135.

Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024., neto proračunski trošak[17] hitnih mjera energetske potpore u 2023. procijenjen je na 0,3 % BDP-a, a predviđa se da će iznositi manje od 0,1 % u 2024. i 0,0 % u 2025. Osobito će nadoknada PDV-a obračunatog na toplinsku energiju i toplu vodu za potrošače iz kategorije kućanstva ostati na snazi u 2024. Predviđa se postupno ukidanje hitnih mjera energetske potpore što prije u 2023. i 2024. To je u skladu s preporukom Vijeća.

(16) Osim toga, Vijeće je Litvi preporučilo i da očuva javna ulaganja koja financira država i osigura učinkovitu apsorpciju bespovratnih sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost i sredstava iz drugih fondova Unije, osobito radi promicanja zelene i digitalne tranzicije. Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024., predviđa se da će se javna ulaganja koja financira država smanjiti na 3,3 % BDP-a u 2024. (u odnosu na 3,5 % BDP-a u 2023.). To je posljedica iznimno velikih ulaganja u infrastrukturu u 2023., među ostalim u obranu i sigurnost. Za usporedbu, javna ulaganja koja financira država u prosjeku su iznosila 2,8 % BDP-a u razdoblju 2019. – 2022. Uzimajući u obzir te dodatne čimbenike, procijenjeno je da su javna ulaganja u 2024. u skladu s preporukom Vijeća. Osim toga, očekuje se da će se javni rashodi koji se financiraju prihodima iz sredstava fondova EU-a, uključujući bespovratna sredstva iz Mehanizma za oporavak i otpornost, povećati na 1,8 % BDP-a u 2024. (s 1,2 % BDP-a u 2023.)

(17) Na temelju mjera politike poznatih na datum zaključenja prognoze i uz pretpostavku nepromijenjenih politika, u Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. predviđa se državni deficit od 2,2 % BDP-a u 2025. Povećanje deficita u 2025. uglavnom je rezultat povećanih socijalnih rashoda zbog indeksacije mirovina i socijalnih naknada, dok se predviđa da će prihodi kao udio BDP-a ostati stabilni: predviđeno povećanje prihoda od socijalnih doprinosa i neizravnih poreza bit će neutralizirano smanjenjem prihoda od poreza na dobit zbog ukidanja „privremenog solidarnog doprinosa" koji se trenutačno naplaćuje od banaka, kao i predviđenim smanjenjem prihoda od kamata jer država planira smanjiti svoje gotovinske depozite u središnjoj banci. Predviđa se da će do kraja 2025. zbog rasta deficita doći do povećanja udjela duga opće države u BDP-u na 41,6 %.

(18) Porezni prihodi Litve kao udio u BDP-u povećali su se u 2023., ali su znatno ispod prosjeka EU-a. To ograničava financijska sredstva za javne rashode za zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu i opće javne usluge. U 2022. su prihodi od poreza na nekretnine, koji su među porezima najmanje štetnima za rast, iznosili samo 0,3 % BDP-a, oko sedam puta manje od prosjeka EU-a. Naplata poreza na kapital u Litvi iznosila je manje od pola prosjeka EU-a (kao udio u BDP-u), Litva ima jedan od najnižih poreza na promet u EU-u i jedna je od rijetkih država članica koja nema godišnji porez na automobile. Javna potrošnja na socijalnu zaštitu povećala se u 2023., ali je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a. To znači relativno niske razine socijalnih naknada i ograničenu pokrivenost, sa starosnim mirovinama koje su među najnižima u EU-u u odnosu na dohodak od rada. Rashodi za opće javne usluge osobito su niski, iznose manje od pola financijskih sredstava (kao postotak BDP-a) u odnosu na prosjek EU-a. Neadekvatna financijska sredstva za zdravstvo imaju za posljedicu visoke razine nezadovoljenih potreba pacijenata, posebno u skupinama s niskim dohotkom, visoke dodatne troškove za pacijente i nemogućnost ponude konkurentnih plaća i uvjeta zdravstvenim djelatnicima.

[17] Ta vrijednost predstavlja razinu godišnjeg proračunskog troška tih mjera, uključujući prihode i rashode i, ovisno o slučaju, isključujući prihode od poreza na neočekivanu dobit dobavljača energije.

(19) U skladu s člankom 19. stavkom 3. točkom (b) i kriterijem 2.2. iz Priloga V. Uredbi (EU) 2021/241, plan za oporavak i otpornost sadržava opsežan skup reformi i ulaganja koji se međusobno nadopunjuju i trebaju se provesti do 2026. Očekuje se da će pomoći da se djelotvorno odgovori na sve ili na znatan dio izazova utvrđenih u relevantnim preporukama za pojedinu zemlju. U tom kratkom roku, brz nastavak djelotvorne provedbe plana, uključujući poglavlje o planu REPowerEU, ključan je za poticanje dugoročne konkurentnosti Litve zelenom i digitalnom tranzicijom, uz istodobno osiguravanje socijalne pravednosti. Kako bi se obveze iz plana izvršile do kolovoza 2026., ključno je da Litva nastavi provedbu reformi i ulaganja tako što će riješiti problem novih kašnjenja, među ostalim posebno porezne reforme. Sustavno uključivanje lokalnih i regionalnih tijela, socijalnih partnera i drugih relevantnih dionika i dalje je ključno kako bi se osigurala opća odgovornost za uspješnu provedbu plana za oporavak i otpornost.

(20) U skladu s člankom 18. Uredbe (EU) 2021/1060 Litva u okviru preispitivanja fondova kohezijske politike u sredini programskog razdoblja treba do ožujka 2025. preispitati svaki program, uzimajući u obzir, među ostalim, izazove utvrđene u preporukama koje su joj upućene 2024., kao i u svojem nacionalnom energetskom i klimatskom planu. To preispitivanje osnova je za konačnu dodjelu financijskih sredstava EU-a uključenih u svaki od tih programa. Litva je ostvarila napredak u provedbi kohezijske politike i europskog stupa socijalnih prava, no i dalje su prisutni izazovi i vidljive su znatne razlike između regije glavnog grada i ostatka Litve u smislu gospodarske aktivnosti, ulaganja i socijalnih pokazatelja. Ključno je ubrzati provedbu programâ kohezijske politike. Prioriteti koji su dogovoreni u programima i dalje su relevantni. Važno je i dalje smanjivati regionalne razlike i fokusirati se na okruge koji zaostaju. Poboljšanje kvalitete i pristupa obrazovanju (među ostalim provedbom europskog jamstva za djecu), socijalnim i zdravstvenim uslugama i dalje je relevantno. Litva bi mogla iskoristiti i inicijativu Platforma za strateške tehnologije za Europu za potporu transformaciji industrije razvojem i proizvodnjom digitalnih tehnologija i inovacija u području duboke tehnologije s velikom dodanom vrijednosti, čistih i resursno učinkovitih tehnologija te biotehnologija, među ostalim u području obrane i dvojne namjene.

(21) Uz gospodarske i socijalne poteškoće koje se otklanjaju planom za oporavak i otpornost i sredstvima iz drugih fondova EU-a, Litva se suočava s više dodatnih izazova koji se odnose na zdravstveni i mirovinski sustav, konkurentnost, javne usluge te okoliš i upravljanje resursima.

(22) Spektar usluga preventivne zdravstvene zaštite, rane dijagnostike i zdravstvenih usluga na primarnoj razini u Litvi je ograničen, a timovi na primarnoj razini zdravstvene zaštite nemaju odgovarajuće kompetencije. Zbog toga je stopa smrtnosti od bolesti koje se mogu liječiti i spriječiti i dalje visoka. Na to utječu nedostaci u preventivnim intervencijama, zdravstvenim pregledima i liječenju, no i čimbenici rizika povezani s ponašanjem. Rashodi za zdravstvo i dalje su među najnižima u EU-u (samo 68,6 % rashoda bilo je javno financirano u 2021.). Litva počinje poduzimati zakonodavne mjere i koristiti ulaganja za jačanje primarne zdravstvene zaštite i preventivne zdravstvene zaštite, no još nema rezultata.

(23) Iako su socijalne naknade i starosne mirovine posljednjih godina u prosjeku u porastu, sposobnost sustava poreznih olakšica da ublaži siromaštvo (20,9 % u odnosu na EU 16,5 %) i dohodovnu nejednakost (omjer S80/S20 je 6,39 u odnosu na EU 4,74) u Litvi je i dalje nedostatna. Primjerenost starosnih mirovina u odnosu na dohodak prije umirovljenja pogoršala se te je i dalje kritično niska. Medijan raspoloživog dohotka

starijih osoba (65 godina ili više) u 2022. činio je 65 % medijana prije umirovljenja[18], što je 15 postotnih bodova manje od prosjeka EU-a. Taj jaz između prihoda prije umirovljenja i nakon umirovljenja povećava se od 2014. Agregirana stopa zamjene za starosne mirovine[19], koja mjeri visinu mirovina kao udio u plaći prije umirovljenja prije oporezivanja bila je u 2022. najniža u EU-u. Iako se prosječna mirovina isplaćena iz državnog fonda za socijalno osiguranje znatno povećala (s 277 EUR u 2017. na 539 EUR u 2023.), još uvijek je ispod praga siromaštva (564 EUR u 2023.). Općenito niska primjerenost mirovina povećava siromaštvo u starosti. Stopa rizika od siromaštva za starije osobe bila je u 2022. jedna od najviših u EU-u (39,5 % u Litvi u odnosu na 17,3 % u EU-u). Unatoč napretku ostvarenom posljednjih godina, energetsko siromaštvo i dalje je među najvišima u EU-u. Svladavanjem tih izazova podupla bi se uzlazna socijalna konvergencija, u skladu s drugom fazom analize zemalja službi Komisije na temelju značajki okvira za socijalnu konvergenciju[20].

(24) U Litvi i dalje postoje regionalne razlike, a pogoršavaju ih negativna demografska kretanja. Litva ima znatno veći jaz između urbanih i ruralnih područja za rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti u odnosu na prosjek EU-a (10,7 postotnih bodova u odnosu na 0,4 postotna boda u 2022., izračunato kao razlika u udjelu stanovništva). U manjim i udaljenijim općinama sve je teže osigurati učinkovit pristup kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, socijalnim uslugama, prijevozu, energiji, opskrbi vodom i drugim javnim uslugama kao i ubrzati gospodarski razvoj. U općinama nedostaje suradnje da se udruži stručno znanje i ulaganja kako bi se ubrzala i poboljšala učinkovitost i djelotvornost pružanja javnih usluga. Rascjepkan i neravnomjerno razvijen sustav javnog prijevoza, nedostatak unutarnje povezanosti i intermodalnosti[21], planiranja putovanja i drugih osnovnih putničkih usluga otežavaju pristup radnim mjestima i javnim uslugama, posebno u udaljenim i ruralnim područjima, što doprinosi regionalnim razlikama. Litva ima najmanje razvijenu i najmanje korištenu mrežu javnog prijevoza u EU-u, samo se 5,3 % prijevoza putnika odvija javnim prijevozom, uključujući 0,9 % vlakom. Litva ima dosta prostora za poboljšanje koordinacije svojeg sustava javnog prijevoza, na regionalnoj i središnjoj razini.

(25) Litva bilježi ograničen rast produktivnosti dijelom zbog neusklađenosti vještina i potreba tržišta rada. Iako Litva ima jednu od najviših stopa tercijarnog obrazovanja, nedostatak kvalificiranog osoblja velika je prepreka dugotrajnim ulaganjima za 72 % litavskih poduzeća, a samo 47 % osoba s fakultetskom diplomom pronalazi radno mjesto koje odgovara njihovoj razini obrazovanja. Sudjelovanje socijalnih partnera u izradi studijskih programa i kontrola kvalitete studijskih programa visokog obrazovanja i dalje je slaba. Mreža visokih učilišta nije prilagođena sve manjem broju studenata i bit će suočena s dodatnim pritiscima nakon što ove godine stupi na snagu novi sustav upisa studenata. Iako je Litva planirala više projekata reorganizacije visokog školstva, potrebna su dodatna nastojanja za povećanje učinkovitosti mreže visokih učilišta i konsolidacije rascjepkanog istraživačkog sustava.

---

18 Medijan raspoloživog dohotka u dobnoj skupini od 55 do 64 godina.

19 Pokazatelj se definira kao omjer medijana individualnih bruto mirovina u dobnoj skupini od 65 do 74 godine u odnosu na medijan individualnih bruto dohodaka u dobnoj skupini od 50 do 59 godina, isključujući druge socijalne naknade.

20 SWD(2024) 132 final.

21 Obilježje prijevoznog sustava pri kojem se za prijevoz od vrata do vrata upotrebljavaju dva različita načina prijevoza.

(26) Litva zaostaje za prosjekom EU-a u različitim pokazateljima inovacija kao što su intenzitet istraživanja i inovacija, javno-privatna partnerstva i privatna ulaganja u istraživanje i inovacije. Javni rashodi za istraživanje i inovacije iznosili su 0,53 % BDP-a u 2022., što je najniža razina od 2007. Složena pravila ograničavaju pristup javnih mjerama potpore u području istraživanja i inovacija za akademsku zajednicu i poduzeća. Privatna ulaganja u istraživanje i inovacije stagnirala su posljednjih godina i tri puta su niža od prosjeka EU-a. To je pogoršano zbog ograničenog pristupa financiranju, što otežava rast inovativnih poduzeća, posebno malih i srednjih poduzeća, koja se suočavaju s ograničenom dostupnošću alternativnih izvora financiranja.

(27) Gospodarstvo Litve, a posebno industrija, znatno je manje učinkovito u iskorištavanju materijalnih resursa za proizvodnju bogatstva od prosjeka EU-a. Produktivnost resursa od 2018. je stalno ispod prosjeka EU-a, što rezultira većim materijalnim otiskom. Stopa kružne upotrebe materijala u Litvi bila je tri puta niža od prosjeka EU-a u 2022. (4,1 % u odnosu na 11,5 %) i od 2018. nije pokazala znakove poboljšanja. To znači da se u Litvi približno 96 % svih materijala ne upotrebljava ponovno, što upućuje na znatan prostor za poboljšanje rascjepkanog sustava razvrstavanja i recikliranja otpada i promicanje upotrebe sekundarnih materijala za stvaranje vrijednosti. Osim toga, tri četvrtine površine fonda zgrada Litve izgrađeno je prije 1992., što za posljedicu ima slabu energetsku učinkovitost i veću potrošnju energije (i energetsko siromaštvo). Povećanje produktivnosti resursa može smanjiti ovisnost o promjenjivim tržištima sirovina, smanjiti troškove proizvodnje i time potaknuti konkurentnost povećanjem učinkovitosti, a istodobno pomoći da se negativni učinci na okoliš svedu na najmanju moguću mjeru. Istodobno je dvije trećine staništa zaštićenih propisima EU-a u nepovoljnom stanju očuvanosti, dok samo polovina svih tijela površinskih voda postiže dobro ekološko stanje. Litva je pretrpjela znatan gubitak bioraznolikosti u poljoprivrednim krajobrazima. Primjer je smanjenje populacije poljskih ptica za gotovo polovinu u razdoblju 2000. – 2020. Osim toga, poljoprivredni sektor je drugi najveći izvor stakleničkih plinova u Litvi i njegove su emisije porasle od 2005. Općenito, jaz okolišnih ulaganja u Litvi procijenjen je na 2,2 % BDP-a u razdoblju 2014. – 2020., što je znatno iznad prosjeka EU-a od 0,8 %. S obzirom na to, još uvijek ima prostora za daljnje usklađivanje poljoprivrednih praksi s okolišnim ciljevima.

(28) Imajući u vidu blisku povezanost gospodarstava država članica europodručja i njihov zajednički doprinos funkcioniranju ekonomske i monetarne unije, Vijeće je u 2024. državama članicama europodručja preporučilo da mjere za provedbu preporuke o ekonomskoj politici europodručja poduzmu i u okviru svojih planova za oporavak i otpornost. Za Litvu, preporuke 1., 2., 3. i 4. doprinose provedbi prve, druge, treće i četvrte preporuke za europodručje.

PREPORUČUJE da Litva u 2024. i 2025. poduzme djelovanja kojima je cilj:

1. Pravodobno dostaviti srednjoročni fiskalno-strukturni plan. U skladu sa zahtjevima reformiranog Pakta o stabilnosti i rastu, u 2025. ograničiti rast neto rashoda[22] na stopu koja je u skladu s održavanjem deficita opće države ispod referentne vrijednosti od 3 % BDP-a utvrđene Ugovorom i zadržavanjem duga opće države na

[22] U skladu s člankom 2. stavkom 2. Uredbe (EU) 2024/1263 „neto rashodi” znači državni rashodi bez izdataka za kamate, diskrecijskih mjera na strani prihoda, rashoda za programe Unije koji su u cijelosti pokriveni prihodima iz fondova Unije, nacionalnih rashoda za sufinanciranje programa koji se financiraju sredstvima Unije, cikličkih elemenata rashoda za naknade za nezaposlenost te jednokratnih i drugih privremenih mjera.

razboritoj razini u srednjoročnom razdoblju. Osigurati primjereno financiranje zdravstvene zaštite, socijalne zaštite i općih javnih usluga.

2. Izbjeći nova kašnjenja kako bi se omogućila kontinuirana, brza i djelotvorna provedba plana za oporavak i otpornost, uključujući poglavlje o planu REPowerEU, i tako osigurati završetak reformi i ulaganja do kolovoza 2026. Ubrzati provedbu programâ kohezijske politike. U okviru njihova preispitivanja u sredini razdoblja, i dalje se baviti dogovorenim prioritetima i radi poboljšanja konkurentnosti razmatrati mogućnosti koje pruža inicijativa Platforma za strateške tehnologije za Europu.

3. Poboljšati zdravstvene ishode i otpornost zdravstvenog sustava jačanjem primarne zdravstvene zaštite i proširenjem preventivne zdravstvene zaštite. Povećati primjerenost starosnih mirovina, a istodobno zadržati održivost mirovinskog sustava. Smanjiti regionalne razlike poticanjem suradnje među općinama u poboljšanju pristupa javnim uslugama, uključujući javni prijevoz.

4. Smanjiti neusklađenosti vještina i potreba tržišta rada poboljšanjem relevantnosti visokog obrazovanja. Olakšati privatna ulaganja u istraživanje i inovacije. Povećati produktivnost resursa kako bi se ostvario napredak prema kružnom gospodarstvu.

Sastavljeno u Bruxellesu

Za Vijeće
Predsjednik